

Het standaard rekeningschema is de basis voor een goede jaarrekening van iedere GKv-kerk

Inleiding

Het *standaard rekeningschema* voor de GKv-kerken is meer dan een middel om geautomatiseerd een nieuwe versie van 'Cijfers en feiten' op te stellen. Het is de basis voor een goede financiële verantwoording; de jaarrekening van een kerk. Maar wat is een goede jaarrekening; welke eisen worden daaraan gesteld? In dit artikel zal die vraag centraal staan. Aan de hand van de informatiebehoefte van belanghebbenden van een kerk, toepasbare wet- en regelgeving en het algemeen gebruik zal op deze vraag antwoord worden gegeven.

Een goede jaarrekening

Door de scheiding tussen kerk en staat heeft de overheid nauwelijks invloed op het functioneren van de kerk en is er geen specifieke wetgeving op kerken van toepassing. Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek heeft voornamelijk betrekking op ondernemingen. Kerken vallen hier niet onder; zij worden evenals vele andere organisaties aangeduid als *organisaties-zonder-winststreven*.

Aan de jaarrekening van een kerk worden derhalve door de overheid geen specifieke eisen gesteld. Wel zijn er 'maatschappelijke opvattingen' waarmee rekening gehouden moet worden. Vrijwel iedere jaarrekening heeft twee functies: het *geven van informatie* en het *afleggen van verantwoording*. Een jaarrekening van een kerk moet daarom een zodanig inzicht geven dat iedere gebruiker ervan zich een verantwoord oordeel kan vormen over de hoogte van het vermogen en het exploitatiesaldo. Een goede jaarrekening is er één die is opgesteld volgens aanvaardbare normen: datgene wat u en ik willen weten moet er in staan. Maar wat is dat dan?

Informatiebehoefte

Aan een beperkt aantal verschillende gebruikers van de jaarrekening van een kerk is de vraag voorgelegd welke informatie zij in het *jaarverslag* van een kerk zouden willen zien. Met opzet is gevraagd naar het jaarverslag, omdat het afleggen van verantwoording en het geven van informatie ook niet-financieel van aard kan zijn. Sterker nog, bij organisaties-zonder-winststreven ligt bij de beoordeling op het functioneren de nadruk veelal op niet-financiële informatie en in veel mindere mate op het cijfermatige, de jaarrekening. Immers de hoogte van het exploitatiesaldo zegt toch niets over hoe we als kerk hebben gefunctioneerd?

De *informatiebehoefte* van belanghebbenden van een kerk is divers van aard. Toch zijn er een aantal zaken die door meerdere belanghebbenden worden genoemd. Dat zijn:

- Inzicht in de aard en omvang van de *bestedingen* in relatie tot de activiteiten. Er is informatie, financieel en met name ook niet-financieel, gewenst over de uitgevoerde activiteiten in vergelijking met de doelstellingen en de geformuleerde plannen.

- Verschillenanalyse tussen de werkelijke bestedingen en de vooraf opgestelde *begroting*. Daarnaast een toelichting op de begroting voor het komende jaar.
- Inzicht in de hoogte van het besteedbare *vermogen* van een kerk en het beleid met betrekking tot vermogensvorming.
- Inzicht in het *betalgedrag van de leden* (en de ontwikkeling daarvan) met betrekking tot de vaste vrijwillige bijdragen.

Naast bovengenoemde punten vinden belanghebbenden het van belang dat de jaarrekening van de kerk een duidelijk leesbaar stuk is. Dit kan onder andere worden bereikt door de financiële verslagen van afzonderlijke commissies allemaal op dezelfde wijze op te stellen. Nog beter is de rapportages samen te voegen tot één financiële verantwoording. Dit vergroot het inzicht in de financiële positie van de kerk als geheel.

Toepasbare wet- en regelgeving

Hoewel voor het opstellen van de jaarrekening van een kerk geen wet- en regelgeving geldt, kan wel aansluiting worden gezocht bij *toepasbare wet- en regelgeving* op het gebied van de jaarverslaggeving. De Raad voor de Jaarverslaggeving roept organisaties waar dit voor geldt zelfs op dit te doen en hun bepalingen daar waar mogelijk te volgen. Het komt de kwaliteit en transparantie van verslaggeving veelal ten goede. Onder andere speciaal voor organisaties-zonder-winststreven en voor fondsenwervende instellingen heeft zij richtlijnen opgesteld. Gezien de aard van de activiteiten van een kerk en de inhoud van deze richtlijnen zijn de bepalingen over het algemeen goed bruikbaar. Zij geven invulling aan de ‘maatschappelijk aanvaardbare normen’; lees de informatiebehoefte van belanghebbenden.

Het is in dit artikel niet mogelijk in te gaan op alle informatiebehoeften en de wijze waarop hieraan van uit de toepasbare wet- en regelgeving in de jaarrekening invulling kan worden gegeven. Twee zaken worden er uitgelicht: de *bestedingen* en het *vermogen*.

Bestedingen

Het is voor het verantwoorden van de bestedingen, dat zijn de financiële ‘lasten’ van een kerk, van belang dat aansluiting wordt gezocht bij de activiteiten van ons kerk-zijn. Daarom zou ieder financieel verslag ook moeten beginnen met een *inhoudelijk verslag*. Daarin moet worden beschreven wat de doelstelling(en) van de kerk is of zijn, met welk beleid deze doelstellingen worden nagestreefd en op welke wijze de activiteiten daarin passen. In de jaarrekening kan vervolgens de financiële vertaling worden gemaakt.

In het standaard rekeningschema is een indeling van activiteiten opgenomen. Deze indeling van de activiteiten is deels geba-

Staat van baten en lasten		Boekjaar 20..
Baten		
Vaste Vrijwillige Bijdragen	€	-
Collecten	€	-
Legaten, giften en rondgangen	€	-
Overige baten	€	-
Totaal baten		€ -
Lasten		
Prediking en kerkdiensten	€	-
Pastoraat en kerkregering	€	-
Catechese en toerusting	€	-
Diakonaal werk	€	-
Zending	€	-
Evangelisatie	€	-
Verplichtingen kerkverband	€	-
Interne kerkelijke organisatie	€	-
Huisvestingslasten	€	-
Totaal lasten		€ -
Exploitatiesaldo		€ -

seerd op hetgeen Prof. Dr. M. te Velde verwoord in de serie ‘Gemeenteopbouw’ en sluit aan bij de wijze waarop op de Theologische Universiteit hier tegenaan wordt gekeken.

Meer dan nu het geval is moet de nadruk bij het opstellen van *de staat van baten en lasten* liggen op die activiteiten die ons kerk-zijn bepalen. Hoewel de omvang van de huisvestingslasten vaak substantieel is, draait het daar toch niet om. We horen nogal eens dat we intern gericht zijn. Als dat zo is, moet ook de jaarrekening daarin inzicht geven. Geven we meer uit aan ons intern functioneren, of toch aan onze diaconale taak, evangelisatie of zending?

Wanneer dat inzichtelijk wordt gemaakt zal blijken of vragen die in de eerste versie van ‘Cijfers en feiten’ (1996) centraal stonden nog steeds actueel zijn:

- Is er evenwicht tussen onze uitgaven voor bijvoorbeeld het eigen kerkgebouw en die voor de armen in de wereld?
- Hoe is de verhouding tussen de uitgaven voor de diverse sectoren van het kerkelijke leven?

In het kader is weergegeven welke gevolgen een andere indeling van de bestedingen heeft voor de indeling van de staat van baten en lasten. Het standaard rekeningschema volgt deze indeling.

Vermogen

Het vermogen van een kerk heeft een bijzonder karakter. In het algemeen geldt dat het niet bedoeld is om uit te keren aan de gemeenteleden. Het kan en zal uitsluitend worden aangewend in overeenstemming met de doelstelling van het kerk-zijn. Het is mede daarom van belang dat het eigen vermogen zodanig wordt gepresenteerd dat daaruit blijkt welk gedeelte *vrij besteedbaar* is en welke gedeelte op enigerlei wijze is *vastgelegd*.

Het vrij besteedbaar vermogen bestaat uit de algemene reserve en de gevormde *bestemmingsreserves*. Dit zijn reserves waaraan de kerkenraad een specifieke bestemming heeft gegeven. Aangezien de kerkenraad de beperking zelf heeft aangebracht en deze zelf ook kan opheffen is het vrij besteedbaar vermogen.

Balans per 31 december			
Activa		Passiva	
Vaste activa		Vrij besteedbaar vermogen	€ -
Gebouwen en terreinen	€ -	Vastgelegd vermogen	€ -
Installaties en inventarissen	€ -	Eigen vermogen	€ -
	€ -	Voorzieningen	€ -
Vlottende activa		Langlopende schulden	€ -
Beleggingen	€ -	Kortlopende schulden en overlopende passiva	€ -
Vorderingen en overlopende activa	€ -		
Liquide middelen	€ -		
	€ -		
Totaal	€ -	Totaal	€ -

Anders ligt het bij de *bestemmingsfondsen*. Hieraan is door derden een beperkte bestedingsmogelijkheid toegekend. Vaak is de bestemming bepaald door het doel waarvoor een speciale actie of collecte is gehouden, bijvoorbeeld kerkbouw of een hulpverleningsproject. In dat geval kan de kerkenraad het doel van de gevormde reserve niet wijzigen en is het daarmee vastgelegd vermogen.

Een andere component van het vastgelegde vermogen betreft de aanwezige materiële vaste activa in de vorm van het kerkgebouw en de pastorie. Het verschil tussen de boekwaarde hiervan en de

eventueel hiervoor aangetrokken financiering is vastgelegd vermogen en kan niet voor een ander doel worden aangewend. Het komt het inzicht ten goede wanneer dit ook als zodanig wordt gepresenteerd.

Voorzieningen worden gevormd voor op balansdatum aanwezige risico's en verplichtingen. Daarnaast wordt in de jaarrekening van een kerk veelal een *onderhoudsvoorziening* opgenomen. Dit is voor onderhoudskosten die in komende jaren worden gemaakt, maar die door slijtage van gebouwen hun oorsprong hebben in voorgaande jaren. In veel jaarrekeningen van kerken worden termen als 'fondsen', 'reserves' en 'voorzieningen' wisselend door elkaar gebruikt. Een duidelijk onderscheid tussen deze posten is voor een goed inzicht in het vermogen van de kerk van belang.

In het kader is de hoofdindeling van de balans weergegeven. Het standaard rekeningschema volgt deze indeling.

Richtlijnen jaarverslaggeving

Gelijktijdig met het uitwerken van het standaard rekeningschema zijn *richtlijnen* voor het opstellen van de jaarrekening van een GKv-kerk geschreven. Uiteindelijk is het rekeningschema hierop gebaseerd. Naast de hiervoor genoemde onderwerpen 'bestedingen' en 'vermogen', gaan de richtlijnen in op alle andere posten die in de jaarrekening van een kerk kunnen voorkomen. Het beschrijft de wijze waarop deze posten in de jaarrekening verwerkt kunnen worden. Geïnteresseerden kunnen de richtlijnen bij het Platform Commissie van Beheer opvragen.

Misschien dat u het woord 'richtlijnen' te zwaar vindt, temeer omdat u als zelfstandige kerk er vrij in bent de jaarrekening volgens uw eigen inzichten op te stellen. Zie het dan als een *handreiking*. Het grote voordeel voor iedere GKv-kerk om deze handreiking te volgen is dat de volgende versie van 'Cijfers en feiten' dan ook aansluit op uw eigen financiële informatie. Dit komt de vergelijkbaarheid en toepassing ervan te goede.

Tenslotte wil ik eindigen met een toepasselijke Spreuk, al was het beter geweest dit artikel ermee te beginnen: '*Sta open voor goede raad en luister als je wat wilt leren*'. (Spreuken 23 : 6)

Dit artikel is geschreven door drs. Arend Jan Poelarends. De auteur heeft ten behoeve van het Platform Commissie van Beheer richtlijnen opgesteld voor de jaarverslaggeving van GKv-kerken. Hij is werkzaam bij Ernst & Young Accountants te Zwolle.